

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

ІТ-ПОСЛУГИ В МІЖНАРОДНОМУ БІЗНЕСІ

(на матеріалах ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»)

Студентки 3 курсу, 10 с групи,
спеціальності

292 «Міжнародні економічні
відносини»

Освітньої програми «Міжнародний
бізнес»

Михайлової
Анни Ігорівни

Науковий керівник:
канд. екон. наук,

Новак Олена
Володимирівна

Гарант освітньої програми:
канд. екон. наук,
доцент

Лежешко
Вікторія
Геннадіївна

Київ 2022

Факультет _____ ФМТП _____ Кафедра _____ світової економіки _____

Спеціальність «Міжнародні економічні відносини»,

Освітня програма «Міжнародний бізнес» _____

Затверджую

Зав. кафедри _____

« _____ » _____ 2022 р

Завдання

на випускню кваліфікаційну роботу (проект) студентіві

Михайлова Анна Ігорівна

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

ІТ-послуги в міжнародному бізнесі, за матеріалами ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ
КОМПАНІ»

Затверджена наказом ректора від « _____ » _____ 20 _____ р. № _____

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту)

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) Дослідження забезпечення ІТ-послуг в
міжнародному бізнесі

Об'єкт дослідження процес надання ІТ-послуг суб'єктами міжнародного
бізнесу

Предмет дослідження практичні і методичні засади надання ІТ-послуг
суб'єктами господарювання на міжнародному ринку

4. Перелік графічного матеріалу рисунки, таблиці, додатки, схеми

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якимиздійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
Розділ 1	Новак О. В.		
Розділ 2	Новак О. В.		

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

1.1. Сутність ІТ-послуг та їх особливості в міжнародному бізнесі

1.2. Аналіз діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на міжнародному ринку

РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ

2.1. Оцінка сприятливості середовища міжнародного бізнесу щодо надання ІТ-послуг ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

2.2. Пріоритети розвитку міжнародної діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» в сфері ІТ-послуг

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 10.11.2021	
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 30.11.2021	
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 10.12.2021	
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 14.12.2021	
5	Подача готової ВКР на кафедру	до 20.01.2022	
6	Попередній захист ВКР	за графіком (18.01.2022-26.01.2022)	
7	Захист ВКР	за графіком (з 27.01.2022)	

8. Дата видачі завдання « » 2021 р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Новак Олена Володимирівна

(прізвище, ініціали, підпис)

10. Керівник освітньої програми Лежешко Вікторія Геннадіївна

(прізвище, ініціали, підпис)

АНОТАЦІЯ

Михайлова Анна Ігорівна. ІТ-послуги в міжнародному бізнесі (за матеріалами ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»).

Випускна кваліфікаційна робота присвячена проблематиці забезпечення ІТ-послуг в міжнародному бізнесі.

У випускній кваліфікаційній роботі охарактеризовано ключову проблематику забезпечення ІТ-послуг суб'єктами міжнародного бізнесу. У роботі обґрунтовано комплекс ключових положень, щодо надання ІТ-послуг підприємством ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».

За рахунок проведеного аналізу діяльності досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» було охарактеризовано ключові особливості його функціонування, також було висвітлено сутність надання ІТ-послуг на міжнародному ринку, після чого було сформовано перелік ключових рекомендацій, щодо покращення результатів міжнародної діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».

В процесі проведеного дослідження було також надано оцінку сприятливості середовища міжнародного бізнесу щодо надання ІТ-послуг підприємством і відображено ключові пріоритети розвитку міжнародної діяльності суб'єкта господарювання.

Ключові слова: міжнародний бізнес, ІТ-послуги, конкурентне середовище, суб'єкт господарювання, середовище.

SUMMARY

Mykhailova Anna Ihorivna. IT services in international business (based on the materials of IT FUCHE COMPANY LLC).

The final qualifying work is devoted to the issue of providing IT services in international business.

The final qualification work describes the key issues of providing IT services by international business entities. The paper substantiates a set of key provisions for the provision of IT services by the company "IT FUTURE COMPANY".

Due to the analysis of the activities of the researched enterprise LLC "IT FUTURE COMPANY" the key features of its operation were described, the essence of providing IT services in the international market was highlighted, after which a list of key recommendations for improving the international activities of LLC "IT FUTURE COMPANY".

The study also assessed the favorable business environment of the international business for the provision of IT services by the enterprise and reflected the key priorities for the development of international activities of the entity.

Keywords: international business, IT services, competitive environment, business entity, environment.

ЗМІСТ

ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»	10
1.1. Сутність ІТ-послуг та їх особливості в міжнародному бізнесі.....	10
1.2. Аналіз діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на міжнародному ринку.....	16
Висновки до розділу 1.....	23
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ	24
2.1. Оцінка сприятливості середовища міжнародного бізнесу щодо надання ІТ-послуг ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».....	24
2.2. Пріоритети розвитку міжнародної діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» в сфері ІТ-послуг.....	29
Висновки до розділу 2.....	34
ВИСНОВКИ	35
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	38
ДОДАТКИ	42

ВСТУП

Актуальність теми. На сьогоднішній день більшість населення не уявляє власного життя без інформаційних технологій, суб'єкти підприємницької діяльності в сучасному бізнес-середовищі також не можуть ефективно функціонувати без різноманітних продуктів ІТ-компаній і їх послуг. Формуючи актуальність даного дослідження, варто зазначити, що ринок ІТ-послуг достатньо сформований і на ньому прослідковується динаміка розвитку.

Ринок ІТ-послуг, та інформаційних продуктів з моменту власного виникнення є сферою, що викликає значний інтерес для суб'єктів господарювання різних рівнів. Оскільки інформаційні технології заповнюють простір електронної комерції більшість підприємств оновлюють власні підходи і принципи, щодо функціонування на ринку за рахунок ІТ-послуг, також інформатизація бізнес-процесів підприємств дозволяє швидше реагувати на зміни в бізнес-середовищі і унеможливити ризики, щодо їх діяльності.

Ступінь розробки наукової проблеми. Вагомий вплив на надання ІТ-послуг також формує населення, оскільки його цифровізація змушує безліч підприємств здійснювати електронну торгівлю товарами, та послуг, тим паче це досить актуальне явище в умовах пандемії COVID-19. Питанням, щодо дослідження ринку інформаційних технологій була присвячена низка робіт і напрацювань вітчизняних, та зарубіжних науковців, серед яких: Дж. Бойєтт, С.В. Войтко, В.Г. Герасимчук, Ф. Котлер, Н.М. Розанова, О.Н. Романов, Т.В. Сакалош, В.І. Соловійов, Б. Твісс та інші. Одночасно через суттєві зміни становища розвитку світового ринку ІТ-послуг відбуваються також зміни в вимогах, щодо стану конкурентних переваг в країнах, що здійснюють міжнародну діяльність, тому досліджувана тематика є актуальною і потребує ретельного вивчення і надалі.

Метою випускної кваліфікаційної роботи є дослідження

забезпечення ІТ-послуг на міжнародному ринку, на прикладі роботи підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».

Відповідно до встановленої мети було визначено ряд *завдань*:

- охарактеризувати сутність ІТ-послуг і визначити їх особливості в міжнародному бізнесі;
- провести аналіз діяльності підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на міжнародному ринку;
- надати оцінку сприятливості середовища міжнародного бізнесу, щодо надання ІТ-послуг підприємством ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»;
- визначити ключові пріоритети розвитку міжнародної діяльності підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» в сфері ІТ-послуг.

Об'єктом дослідження виступає процес забезпечення і надання ІТ-послуг суб'єктами міжнародного бізнесу на світовому ринку.

Предметом дослідження є методичні і практичні аспекти забезпечення ІТ-послуг на міжнародному ринку.

Методами дослідження які використовувались в роботі, є: статистичний метод, аналітичний метод, метод оцінки сприятливості середовища, метод узагальнення, бібліографічний метод під час опрацювання і визначення сутності ІТ-послуг на міжнародному ринку.

Практичне значення роботи. Результати, що були отримані у процесі дослідження, і практичні рекомендації щодо забезпечення ІТ-послуг на міжнародному ринку, можуть бути використані у повсякденній діяльності апарату управління і роботи підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».

РОЗДІЛ 1.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

1.1. Сутність ІТ-послуг та їх особливості в міжнародному бізнесі

Галузь інформаційних технологій, як і будь-яка галузь економіки, має ряд особливостей в підході до визначення рівня економічного забезпечення країн і суб'єктів господарювання, аналіз яких визначає найбільш релевантні і актуальні конкурентні переваги для даної сфери.

Досліджуючи сутність ІТ-послуг, та їх особливостей в міжнародному бізнесі доцільно надати визначення декількох основних понять і термінів.

Світовий ринок інформаційних технологій – це ринок, на якому наявний сукупний обсяг продажу апаратних засобів, програмного забезпечення, та інформаційних технологій, реалізація може здійснюватись як на внутрішньому (національному), так і на зовнішньому (світовому) ринку [1].

Також, в контексті дослідження варто визначити сутність ІТ-галузі, що полягає у сукупності компаній, що займаються розробкою програмного забезпечення, наданням інформаційних послуг, розробкою апаратно-програмних комплексів і віддаленою обробкою і наданням інформації [2].

На сьогоднішній день стан вітчизняної ІТ-галузі піддається впливу різноманітних факторів, серед яких зовнішні, та внутрішні. Для подальшої характеристики сутності ІТ-послуг, та особливостей їх в міжнародному бізнесі сформуємо табл.1.1. у якій відобразимо типову класифікацію інформаційних послуг.

Таблиця 1.1

Класифікація ІТ-послуг, що реалізуються на міжнародному ринку

Класифікація ринку ІТ	
ІДС	
ІТ-ринок	Телеком-ринок

Продовження табл.1.1

Апаратне забезпечення	ІТ-послуги, що тиражуються			Телеком-обладнання	Телеком-послуги
Gartner					
Системи ЦОД	Промислове програмне забезпечення	Апаратне забезпечення	ІТ-послуги	Телеком-послуги	
ЕІТО					
ІТ-ринок			Телеком-ринок		
Апаратне забезпечення	Програмне забезпечення	ІТ-послуги	Сітьове обладнання	Послуги телеком-операторів	
Forrester Research					
Телеком-послуги	Комп'ютерне обладнання	Програмне забезпечення	Технічний аутсорсинг і підтримка обладнання	Сітьове обладнання	Технічний консалтинг і системна інтеграція
ITU					
ІТ-ринок		Телеком-ринок		Ринок телерадіомовлення	
Комп'ютерне апаратне забезпечення	Услуги в області ПЗ і апаратного забезпечення	Телекомунікаційне апаратне забезпечення	Телеком-послуги	Послуги в сфері радіомовлення	Електроніка для користувача

Джерело: складено автором на основі [3]

Згідно табл.1.1 можна стверджувати, що універсальної класифікації у визначенні сутності ІТ-послуг на сьогоднішній день не існує, оскільки даний сегмент ІТ-ринку представлено компаніями IDC, та Європейською обсерваторією ІТ (ЕІТО). Надамо класифікацію за першою типологією IDC у табл.1.2.

Як бачимо, кожне агентство по-своєму класифікує ринок ІТ-послуг, визначає їх сутність і пропонує свій підхід до сегментації ринку, виходячи зі своїх цілей і завдань. Агентства часто використовують різні тлумачення товарної структури ІТ-ринку, застосовують власні методики для аналізу, виявлення трендів, перспектив розвитку та прогнозування ринку. Саме з цієї причини і системи оцінок обсягів світового ринку ІТ-послуг, пропонувані різними аналітичними компаніями, мають відмінності, що ускладнює об'єктивне оцінювання стану ІТ-ринку.

Таблиця 1.2

Класифікація ринку ІТ-послуг за IDC

Тип послуг	функціональна спрямованість	Деталізація послуги
Проектно-орієнтовані	консалтинг	ІТ-консалтинг
	Системна інтеграція	Системна інтеграція
		Мережева інтеграція та консалтинг
Розробка замовленого ПЗ	Розробка замовленого ПЗ	Консалтинг і кастомізація ПЗ
		Консалтинг і кастомізація ПЗ
Аутсорсинг-орієнтовані	ІТ-аутсорсинг	Аутсорсинг інформаційних систем
		Аутсорсинг обслуговування настільного і мережевого устаткування
		Аутсорсинг управління додатком
		Хостинг обслуговування і оптимізація ПЗ
		Хостинг інфраструктурних послуг
Орієнтовані на підтримку і тренінг	ІТ-підтримка	Установка і підтримка обладнання
		Установка і підтримка ПЗ
	ІТ-навчання і тренінги	

Джерело: складено автором на основі [4, 5, 6]

Слід зазначити, що у звітах і оглядах різних аналітичних агентств, числові дані про ту чи іншу складову ринку ІТ-послуг можуть відрізнятися досить істотно, тому для подальшого визначення особливостей і сутності ІТ-послуг на міжнародному ринку у табл. 1.3 сформуємо класифікацію за ЕІТО.

Таблиця 1.3

Класифікація ринку ІТ-послуг за ЕІТО

Тип послуг	функціональна спрямованість	Деталізація послуги
Проектно-орієнтовані	ІТ-консалтинг	Консалтинг ІТ-стратегії
		Консалтинг по ІТ-операцій
	Системна інтеграція	Інтеграція
		Реалізація
	Мережевий консалтинг і розробка замовленого ПЗ	Розробка замовленого ПЗ
Кастомізація існуючого замовного ПЗ	Кастомізація існуючого замовного ПЗ	
Аутсорсинг-орієнтовані (виключаючи аутсорсинг бізнес-процесів)	ІТ-аутсорсинг	
	Аутсорсинг мережевого і настільного обладнання	Аутсорсинг обслуговування мережевого обладнання
		Аутсорсинг обслуговування настільного обладнання

Продовження табл.1.3

Тип послуг	функціональна спрямованість	Деталізація послуги
	Управління промисловими додатками	
	Управління	
	Хостинг інфраструктури	
Підтримка і розвервання	Підтримка і розгортання обладнання	Послуги з розгортання
		Виведення з експлуатації
		Підтримка обладнання
	Підтримка і розгортання	
	ІТ-навчання та тренінг	
Бізнес-консалтинг і аутсорсинг бізнес-процесів (BPO)	Бізнес-консалтинг	Надається широкий спектр послуг
		Консалтинг щодо поліпшення операційної діяльності
		Консалтинг з питань внутрішнього аудиту
		Консалтинг щодо змін і організації
	Аутсорсинг бізнес-процесів	Аутсорсинг горизонтальних бізнес-процесів
Аутсорсинг вертикальних бізнес-процесів		

Джерело: складено автором на основі [7, 8]

Для подальшого визначення особливостей ІТ-послуг, можна використати модель 5 сил конкуренції М. Портера [11]. Ґрунтуючись на проведеному аналізі, можна виявити певні особливості формування конкурентних переваг у сфері ІТ на міжнародному ринку, що залежать від конкурентного середовища галузі, більш детально розглянемо у рис.1.1.

Досліджуючи процес забезпечення і надання ІТ-послуг, стає очевидним, що дані послуги є інноваційним продуктом, за рахунок того, що йому притаманне унікальне цифрове уявлення і управління даними.

Однією з основних особливостей галузі, що впливає на формування конкурентних переваг є постійне й швидкоплинне середовище для інновацій.

Компаніям на ринку важливо вибудовувати гнучку адаптивну до змін в технологічній та програмній сфері стратегію, що враховує важливість першості в розробці і впровадженні інновацій.

Рис. 1.1. Модель 5 сил конкуренції на ринку ІТ-послуг, за М. Портером
Джерело: складено автором на основі [11]

В сучасних умовах за рахунок особливостей ІТ-індустрії простежується чіткий зв'язок між ефективністю використання ІТ і темпами економічного розвитку держав. При цьому актуальні наступні об'єктивні зміни, що формують особливості забезпечення ІТ-послуг [12, 13]:

1. На мікрорівні ІТ істотно знижують транзакційні витрати. Витрати на оформлення замовлення електронної торгівлі, в середньому, знижуються в 3 рази за часом і в 1,5 рази за собівартістю. З використанням ІТ компанії можуть заощаджувати 10% витрат. Весь світ стає потенційним клієнтом фірми, і одночасно, будь-яка компанія незалежно від її національної приналежності входить в коло конкурентів.

2. У процесі розвитку електронної комерції зростає такий сектор ринку, як мережева реклама. За оцінками Morgan Stanley Dean Witter, мережева

реклама становить в США близько 23% від обсягу рекламного ринку, в Європі - 14%. Сукупний оборот агентств он-лайнової реклами, за оцінкою компанії он-лайнової реклами DoubleClick, зріс з 3 млрд. дол. в 2001 р. до 317,6 млрд. дол. в 2019 році.

3. Принципи стратегічного управління фірмою в інформаційній економіці зазнають змін: постійне вдосконалення технологій управління досягається на основі впровадження корпоративних інформаційних систем; бізнес все більш стає інформаційно прозорим; налагоджуються електронні зв'язки з покупцями з метою персоналізації пропонованих товарів і послуг [14].

4. Поширення ІТ в бізнесі має і деякі негативні наслідки для економіки. Зокрема, легкість доступу до ресурсів Інтернет знижує вірогідність і надійність інформації, відбувається дестабілізація ринків через зростання спекулятивних операцій. Дві третини компаній розвинених країн страждають від надлишку інформації, гостро стоїть проблема забезпечення інформаційної безпеки діяльності підприємств. Вірусні атаки на глобальну комп'ютерну мережу ускладнюють ведення електронного бізнесу.

На основі проведеного дослідження можемо зробити висновок, що завданнями, що виконують ІТ-послуги в економічному середовищі, є:

- побудова інформаційного суспільства, поява нової цільової аудиторії для суб'єктів підприємницької діяльності;
- впровадження інформаційних технологій в діяльність підприємств і держави;
- інформаційне забезпечення бізнес-процесів суб'єктів;
- створення експортно-орієнтованої промисловості офшорного програмування;
- формування правового забезпечення електронної торгівлі та інфраструктури інформаційного сектора економіки.

Таким чином, на ІТ-послуги в більшій мірі мають вплив такі фактори, як інноваційність пропонованого продукту або послуги, що надається,

співвідношення ціна-якість надаваних ІТ-послуг або продуктів, рівень технологічного розвитку, присутність на ринку підприємства-лідера. Всі перераховані фактори безпосередньо формують особливості і визначають сутність ІТ-послуг.

1.2 Аналіз діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на міжнародному ринку

У 2019 обсяг світового ринку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) досяг 3,74 трлн. дол., збільшившись на 0,5% порівняно з 2018 роком. За оцінками експертів, річні витрати на ІТ-послуги вперше в історії перевищили 1 трлн. дол. і склали 1,03 трлн. дол. Цей сегмент показав зростання на 3,6%, що стало майже найкращою динамікою серед всіх ІКТ-категорій. Перш ніж охарактеризувати об'єкт дослідження ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ», розглянемо сегменти ринку на якому він провадить власну діяльність у табл.1.4.

Таблиця 1.4

Найбільші сегменти ринку ІКТ в 2019-2021 рр. млрд. дол.

Види витрат	2019 р., витрати	2019 р., зростання	2020 р., витрати	2020 р., зростання	2021 р., витрати	2021 зростання
Дата-центр	205	-2.7	208	1.9	212	1.5
Корпоративне програмне забезпечення	456	8.5	503	10.5	556	10.5
Пристрої	682	-4.3	688	0.8	685	-0.3
ІТ послуги	1,030	3.6	1,081	5.0	1,140	5.5
Зв'язок	1,364	-1.1	1,384	1.5	1,413	2.1
Послуги	3,737	0.5	3,865	3.4	4,007	3.7

Джерело: складено автором на основі [10]

Найсильніше на 8,5% до 456 млрд. дол. - в 2019 році зросли річні продажі корпоративного програмного забезпечення. Майже всі сегменти ринку бізнес-софта ростуть за рахунок стимулюються рішеннями SaaS.

Витрати на види програмного забезпечення, які не є хмарними, будуть продовжувати рости, хоча і нижчими темпами. На SaaS відводиться все більше нових витрат, але програмне забезпечення з ліцензіями все одно буде купуватися, і воно стане ширше використовуватися до 2023 року, що і спричинить зростання витрат.

Корпоративні IT-витрати на хмарні рішення до 2022 року зросли швидше витрат на традиційні (локальні) IT-продукти. Також великі перспективи аналітики бачать в області софтверних рішень для забезпечення кібербезпеки і захисту персональних даних.

Досліджуючи функціонування підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ», що провадить свою діяльність з 2013 року.

Досліджуване підприємство юридично зареєстровано у м.Київ, на вул.Здолбунівська, буд.9-б. На сьогоднішній день підприємство являє собою школу програмування для дітей різного віку. Основні напрямками, що характеризують підприємство як суб'єкт міжнародної діяльності на ринку IT-послуг є:

- програмне забезпечення і допомога бізнесу;
- розробка систем контролю і доступу;
- сервери, та системи збереження даних;
- системи друку, та документообігу;
- навчання мовам програмування;
- допомога у розробці мобільних додатків.

Для більш детальної характеристики функціонування даного підприємства варто сформулювати його економічну характеристику, основні показники рентабельності відобразимо у Додатку Г і за їх основі та даних табл.1.5 проаналізуємо динаміку рентабельності.

Як бачимо рентабельність активів за прибутком досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» звітної року у порівнянні до минулих склав -24,36% у відносному відхиленні. В абсолютних показниках це значення склало – 3,130.

У 2020 році, у порівнянні з 2017 роком, рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності зменшилася на 25,8%, рентабельність активів за чистим прибутком зменшилася на 24,4%, а рентабельність власного капіталу зменшилась на 16%.

Таблиця 1.5

Динаміка рентабельності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

Показник	Рік					Відхилення 2021р. від 2017р.	
	2017	2018	2019	2020	2021	абс	відн, %
	до 2016	до 2017	до 2018	до 2019	до 2020		
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	11,32	18,49	-22,80	-18,94	1,99	-9,33	0,18
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	21,28	27,16	-24,02	-21,71	2,00	-19,28	0,09
Рентабельність власного капіталу	13,12	51,89	-29,56	-21,45	2,00	-11,12	0,15
Рентабельність виробничих фондів	-7,17	78,15	-27,78	-32,74	2,00	9,17	-0,28
Рентабельність реалізованої продукції	43,34	347,88	4,50	32,29	2,00	-41,34	0,05
Рентабельність витрат	7,21	17,80	-19,92	3,54	2,01	-5,2	0,28
Період окупності капіталу	5,26	-21,36	31,62	27,72	2,00	-3,26	0,38
Період окупності власного капіталу	4,32	-34,15	41,94	27,31	2,02	-2,3	0,47

Джерело: сформовано автором

У результаті аналізу даних, що наведені у табл. 1.5, показав, що для показників рентабельності прибутку від звичайної діяльності та чистого прибутку, а також рентабельності активів характерна низхідна динаміка, що є негативної тенденцією. Також слід зазначити, що найбільш від'ємними показниками в динаміці рентабельності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» було співвідношення 2019 до 2018 року, лише період окупності капіталу

збільшився у цьому періоді. У 2020 році ця тенденція продовжилась проте рентабельність змогла покращити від'ємний показник, що склав -18,94% у порівнянні до 2019 року.

Рентабельність витрат також не можна охарактеризувати стабільним збільшенням, при цьому рентабельність реалізованої продукції постійно зростає. Так, У 2020 році, порівняно з 2019 роком, рентабельність реалізованої ІТ-продукції зросла на 32,29%, а в 2021 на 2%. Загальний стан рентабельності підприємства не можна вважати задовільним. Надалі, необхідно провести аналіз фінансової стійкості досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» у табл.1.6.

Таблиця 1.6

Динаміка фінансової стійкості ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

Показник	Рік					Відхилення 2021р. від 2017р.	
	2017 до 2016	2018 до 2017	2019 до 2018	2020 до 2019	2021 до 2020	абс	відн,%
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал), тис. грн.	15,41	-10,57	31,58	-20,18	2,00	-13,41	-87,02
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	2,43	-18,64	13,89	-10,37	1,36	-1,07	-44,03
Маневреність робочого капіталу	1,17	-10,98	-8,40	21,98	1,96	0,79	67,52
Маневреність власних обігових коштів	19,51	27,84	-14,26	13,93	2,00	-17,51	-89,75
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	8,62	12,31	9,11	-17,92	1,92	-6,7	-77,73
Коефіцієнт покриття запасів	9,3	12,31	9,11	-17,92	1,92	-7,38	-79,35
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	12,72	-16,23	7,50	0,00	1,74	-10,98	-86,32
Коефіцієнт фінансової залежності	7,97	3,83	-1,43	0,00	1,93	-6,04	-75,78
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	4,84	-2,96	6,55	-11,88	1,93	-2,91	-60,12
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	11,01	3,83	-1,43	0,00	1,93	-9,08	-82,47
Коефіцієнт фінансової стабільності(коефіцієнт фінансування)	1,56	-19,49	9,47	-0,48	1,93	0,37	23,72
Коефіцієнт фінансової стійкості	4,97	-16,23	7,50	0,00	1,74	-3,23	-64,99

Джерело: сформовано автором

Можна зробити висновок, що аналізоване підприємство ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» здатне платити поточні борги, та має власні фінансові ресурси для фінансування своєї діяльності. Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами протягом 2017-2021 років знаходиться у межах норми, тобто 0,1 і вище. Але для цього показника існує негативна тенденція зниження. У 2021 році, порівняно з 2017 роком, даний показник зменшився на 13,41%.

Щодо коефіцієнту автономії, то в нормі він має знаходитись у межах 0,4- 0,6, а для ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» цей показник не входить у норму, і його значення протягом 2017-2021 років менші, ніж нижнє граничне значення норми. Це свідчить про те, що підприємство не може виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, а отже, воно є залежним від позикових джерел.

ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» здійснює просування власних ІТ-послуг через свій основний сайт. Веб-сайт досліджуваного підприємства має розгалужену систему.

Окрім наявного сайту, підприємство ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» використовує комплекс Інтернет-маркетингу і просуває власну діяльність в соціальних мережах. У табл.1.7 проведемо дослідження ефективності соціальних мереж підприємства у порівнянні з його ключовими конкурентами.

Як бачимо, досліджуване підприємство ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» мають недостатньо високі показники для реалізації власних ІТ-послуг у соціальних мережах, в порівнянні з конкурентами. Безпосередньо це є негативним явищем в діяльності підприємства, що потребує подальшого вдосконалення.

Таблиця 1.7

Показники ефективності функціонування ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» в соціальних мережах станом на 01.01.2022 р.

Показник	Компанія			
	«IT FUTURE»	«MATE ACADEMY»	«IT HILLEL»	«ITEA UA»
Рівень залученості, %	1,145	0,238	0,199	0,744
Середня кількість уподобань	17	18	6	15
Середня кількість репостів	4	1	1	4
Середня кількість коментарів	0	0	0	0
Кількість публікацій за останній рік	251	1190	211	169
Середня кількість публікацій за місяць	21	99	18	14
Кількість підписників	1861	9263	3150	2615

Джерело: сформовано автором

Оскільки ефективність функціонування ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» в соціальних мережах є низькою, варто дослідити, де саме здійснюють пошук послуг підприємства клієнти. Для цього дослідимо розподіл трафіку і висвітлимо його у рис.1.2.

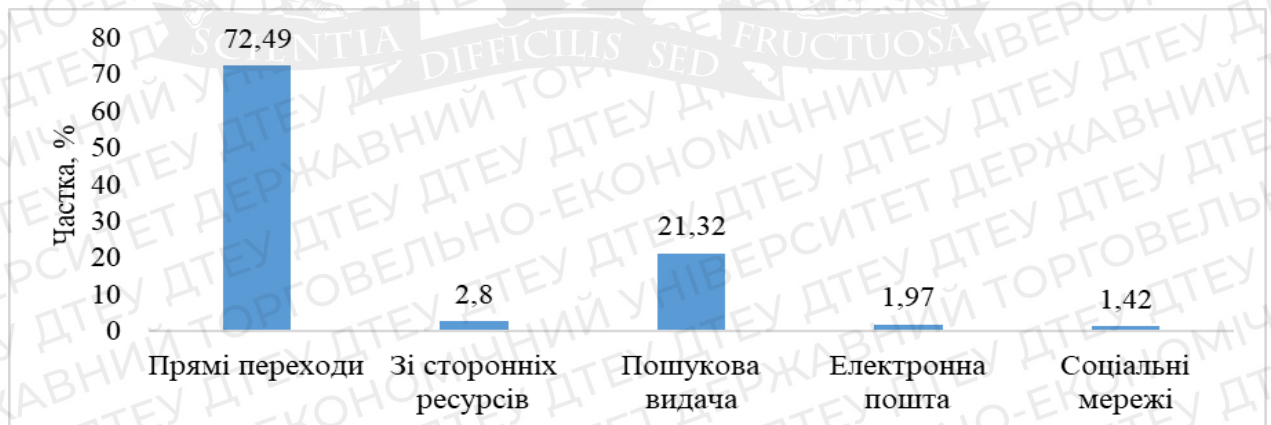

Рис.1.2. Розподіл джерел трафіку на сайт школи програмування ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» станом на 01.01.2022 р.

Джерело: сформовано автором

Дослідивши особливості роботи підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» варто також розглянути статистику споживання послуг, що характеризують підприємство як суб'єкт міжнародної діяльності на рис.1.3.

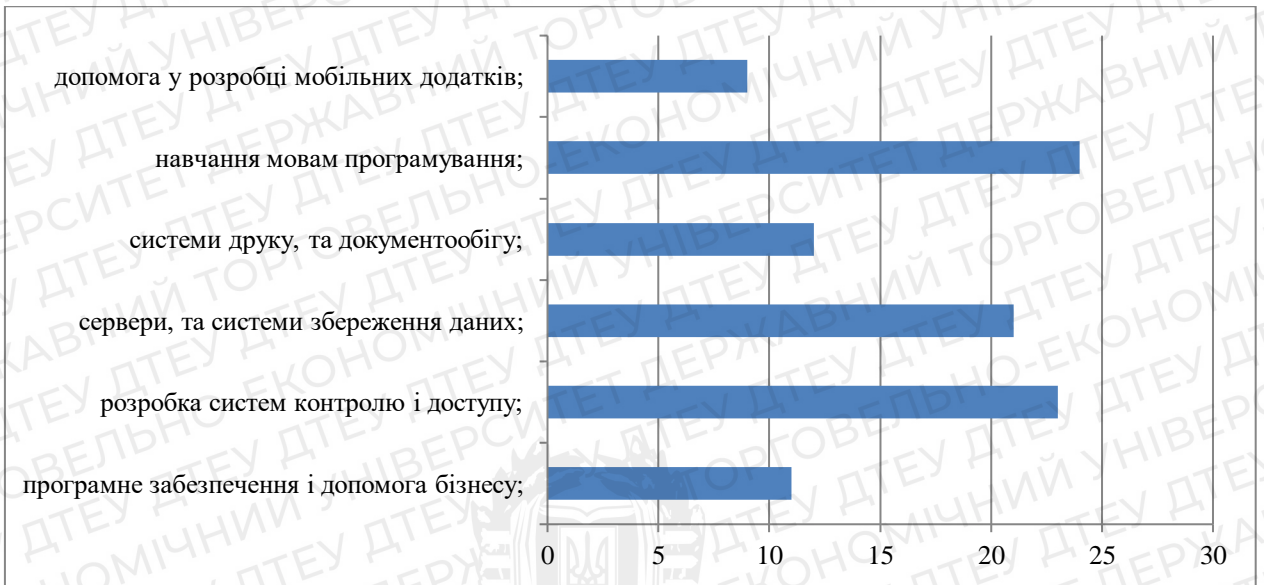

Рис.1.3. Статистика споживання послуг ТОВ «АЙ ТІ Ф’ЮЧЕ КОМПАНІ» станом на 01.01.2022 р.

Джерело: розроблено автором

Тепер проаналізуємо загальні показники споживання ІТ-послуг досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф’ЮЧЕ КОМПАНІ» на рис.1.4.

Дохід від надання ІТ-послуг населенню млн.долл.США.

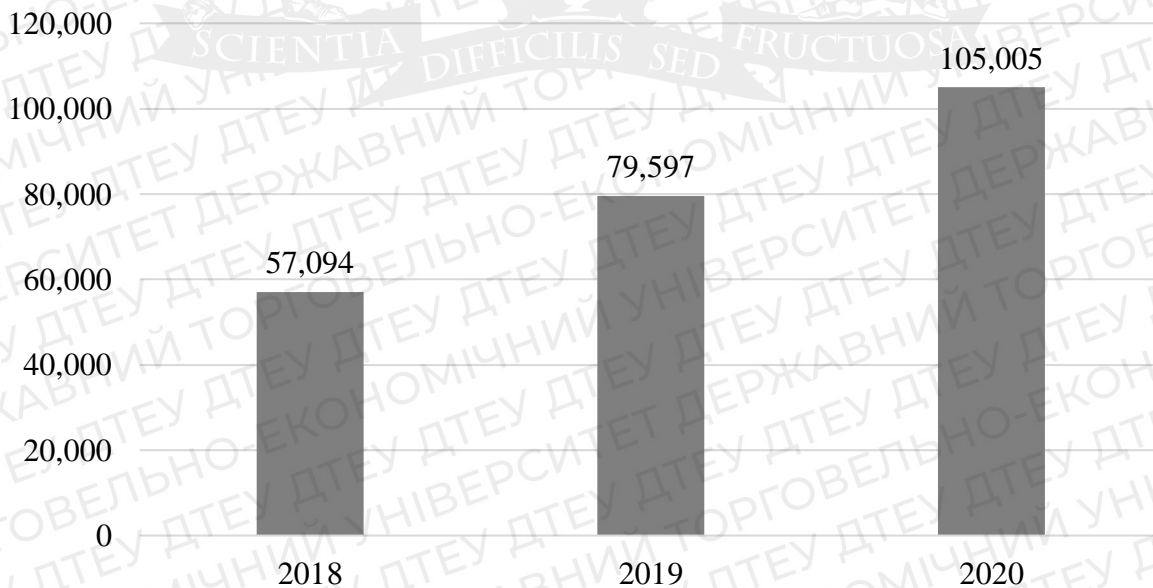

Рис.1.4 споживання ІТ-послуг досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф’ЮЧЕ КОМПАНІ», тис.долл.США

Джерело: розроблено автором

Отже, як можемо спостерігати, споживання у загальному грошовому вимірі послуг даного підприємства зростає, що характеризує його як спроможне, щодо діяльності на міжнародному ринку.

Висновки до розділу 1

Особливостями ІТ-послуг є те, що послуги-замінники знаходяться на досить низькому рівні впливу. Конкурентне середовище даної галузі виникає тільки в рамках цінового сегмента, коли клієнт вибирає для себе прийнятний рівень інформатизації обслуговування за відповідною вартістю. Як наслідок, виникає особливе співвідношення ціна-якість, яке діє в кількох напрямках аналізу конкурентоспроможності індустрії ІТ: покупці, суперництво між конкуруючими постачальниками послуг, конкуренція з боку нових потенційних конкурентів (які можуть додати новий сегмент споживачів в регіон, або посилити конкуренцію в уже існуючому).

Досліджуване підприємство ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» провадить свою діяльність в основному через веб-сайт, нехтуючи просуванням ІТ-послуг через соціальні мережі.

Проведений аналіз показав, що з-поміж конкурентних шкіл програмування «IT FUTURE», має найнижчі показники, даний вид діяльності потребує подальшого вдосконалення принаймні для роботи на міжнародному ринку. Більшість проаналізованих показників мають тенденцію до росту, тому для підприємства необхідно надати ряд рекомендацій, щодо подальшої роботи на міжнародному ринку у наступному розділі.

РОЗДІЛ 2.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПОКРАЩЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ

2.1. Оцінка сприятливості середовища міжнародного бізнесу щодо надання ІТ-послуг ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

Під час проведення дослідження діяльності підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на внутрішньому ринку, було встановлено, що функціонування не є достатньо ефективним, через низькі показники рентабельності, не ефективну роботу в соціальних мережах у порівнянні з конкурентами. Тому необхідно удосконалити роботу досліджуваного підприємства для успішної його роботи на зовнішньому ринку. Звичайно для цього необхідно провести оцінку сприятливості середовища міжнародного бізнесу, щодо надання ІТ-послуг підприємством. На початку дослідження варто оцінити обсяг світового ринку інформаційних і комунікаційних технологій, що впливають реалізацію ІТ-послуг в світі, інфографіку світових витрат відобразимо у табл.2.1.

Таблиця 2.1

Світові витрати на інформаційно-комунікаційне забезпечення протягом 2020-2022 рр. млн. дол. США

Види витрат	2020 р. витрати	2020 р., зростання (%)	2021 р., витрати	2021 р., зростання	2022 р., витрати	2022 р., зростання
Дата-центр	214.985	0.0	228.360	6.2	236.043	3.4
Корпоративне програмне забезпечення	465,023	-2.4	505.724	8.8	557.406	10.2
Пристрої	653.172	-8.2	705.423	8.0	714.762	1.3
ІТ послуги	1.011.795	-2.7	1.072.581	6.0	1.140.057	6.3
Зв'язок	1.349.891	-1.7	1.410.745	4.5	1.456.637	3.3
Послуги, всього	3,694,867	-3.2	3,922,833	6.2	4,104,906	4.6

Джерело: складено автором на основі [10]

Згідно проведеної оцінки можна стверджувати, що світові витрати пропонуваніх ІТ-послуг серед суб'єктів міжнародного бізнесу мають тенденцію до зростання, це викликано пандемією COVID-19, що спричинила значний попит на дані послуги серед населення і змусила бізнес оцифровувати свою діяльність за рахунок digital-технологій. Переведення працівників на дистанційну роботу, а освітні установи на онлайн-навчання, викликало також значний попит на використання різноманітного ІТ-забезпечення. Проте варто зазначити, що пандемія мала і негативні наслідки для ІТ-індустрії, оскільки бюджети компаній на програмне забезпечення, використання сервісів були обмеженими.

Надаючи оцінку сприятливості середовища міжнародного бізнесу, щодо надання ІТ-послуг варто звернути увагу, на те що ведення цифрового бізнесу, це, перш за все, проект из швидкою окупністю. Серед основних потенційних компаній для подальшої можливої співпраці досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» було виділено наступні: «BCG», «Bresslergroup», «Cognizant», «EPAM», «Harman», «Huge», «Slalom», «Virtusa», «Wipro», «WillowTree».

Під час проведення дослідження роботи суб'єктів міжнародної діяльності, що формують конкурентне середовище особлива увага приділялась підприємствам, що реалізують ІТ-послуги.

В свою чергу сприятливість середовища міжнародного бізнесу, щодо надання ІТ-послуг визначається як сукупність сервісних можливостей, що необхідні для забезпечення, проектування і подальшої реалізації даної послуги на ринок. В контексті даного дослідження сприятливість надання ІТ-послуг визначаються лише такими, що самі по собі можуть бути об'єктом покупки кінцевого споживача. Для оцінки сприятливості середовища, дослідимо динаміку реалізації комунікаційних сервісів, що входять до складу ІТ-послуг на міжнародному ринку на рис.2.1.

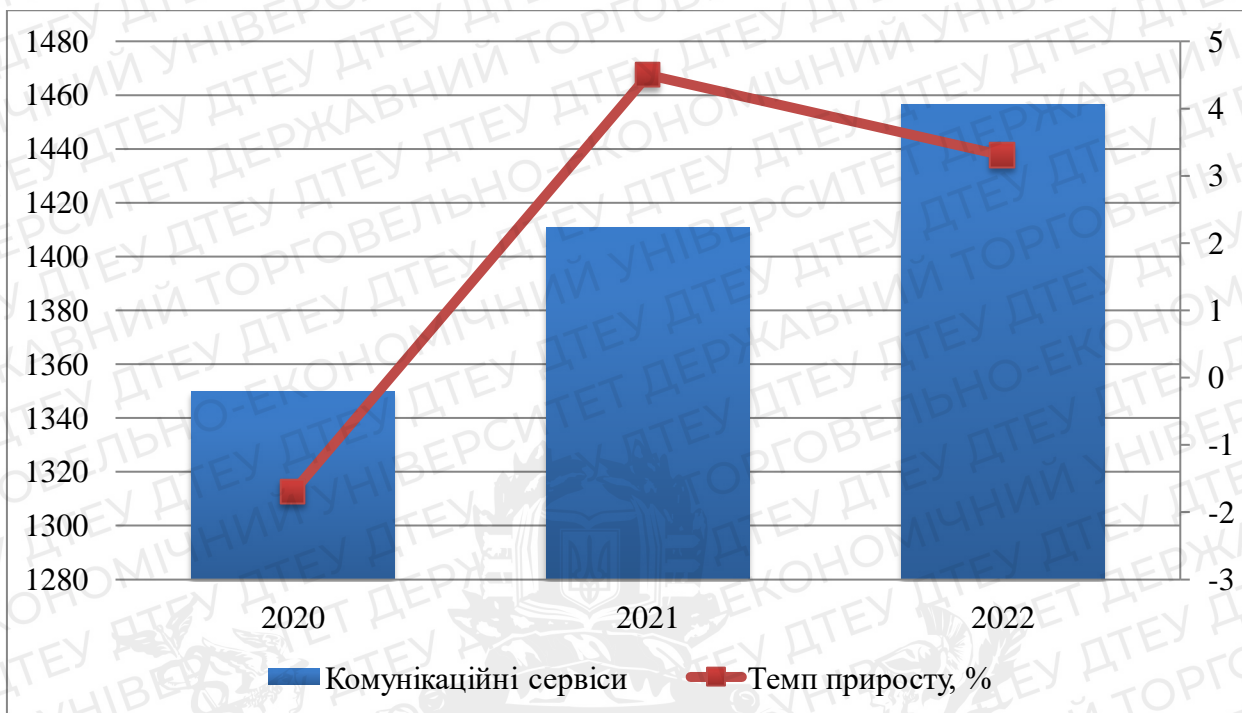

Рис.2.1 Динаміка комунаційних сервісів в світі у складі ІТ-послуг, станом на 2020-2022 (прогнозованому) рр., млрд. дол. США

Джерело: складено автором на основі [10]

Також варто зазначити, що середовище ведення бізнесу, з надання ІТ-послуг є сприятливим, оскільки на ринку відзначається попит на різноманітні хмарні рішення. Суб'єкти міжнародної діяльності, що займаються наданням даних ІТ-послуг, або спеціалізуються на хмарних технологіях отримали приріст реалізації в умовах пандемії.

На фоні розповсюдження карантинних обмежень і переведення співробітників на віддалену роботу відбувалося збільшення попиту на хмарні сервіси на десятки і сотні відсотків в складі надання ІТ-послуг. Також аналізуючи динаміку загального надання ІТ-послуг на міжнародному ринку, можемо спостерігати поступове зростання у 2021 році, та подальший темп приросту за прогнозом на 2022 рік.

На тлі обмежень і нинішньої економічної ситуації зменшився попит на переважну більшість товарів і послуг, що не відносяться до категорії першої необхідності. Отже, знизилися і потреби в ІТ-інфраструктурі для підприємств, що випускають ці продукти і послуги.

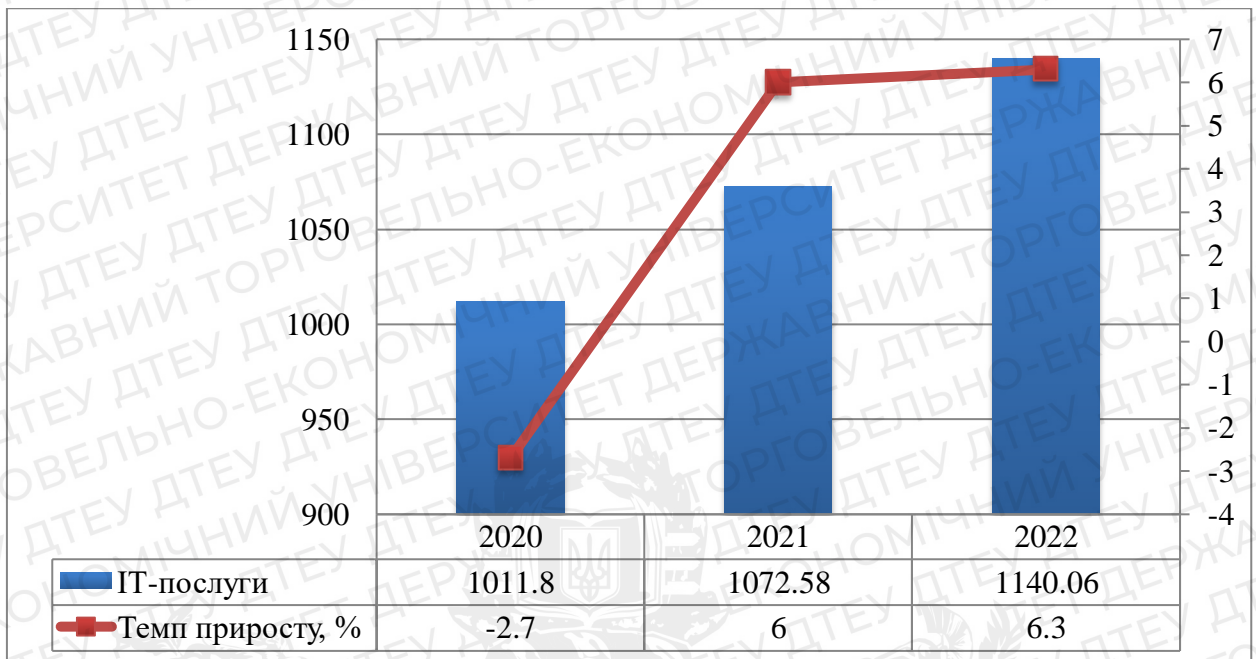

Рис.2.2 Динаміка надання ІТ-послуг в світі в 2020-2022
(прогнозованому) рр., млрд. долл.США

Джерело: складено автором на основі [10]

За прогнозами станом на 2022 рік очікується також зростання рівня цифровізації внутрішніх процесів, механізмів співпраці з суб'єктами господарювання і надання ІТ-послуг.

Продовжуючи оцінення сприятливості середовища міжнародного бізнесу щодо надання ІТ-послуг, доцільно звернути увагу на рівень експорту таких послуг на міжнародний ринок (Додаток Ж).

Як бачимо в 2019 році українські компанії експортували ІТ-послуг на міжнародний ринок на сумму 2,6 млрд. долл.США, даний показник є на 21% більше, ніж в попередній період. Аналізуючи показники 2020 року, зазначимо, що обсяг експорту ІТ-послуг зріс на 12,9% до рівня в 2,9 млрд. долл.США. Узагальнений аналіз щодо динаміки структури експорту ІТ-послуг на міжнародний ринок подано у Додатку 3.

Згідно аналізу динаміки експорту ІТ-послуг на міжнародний ринок, на інформаційні технології довелося близько 2,7% експорту всіх послуг з України (загальний показник склав 420,14 млн. дол.). В 2020 році на даний

вид послуг відводилося 5,28%, а обсяг експорту послуг становив 589,41 млн. долл.США.

На сьогоднішній день значна кількість українських ІТ-компаній вже функціонує на світовому ринку і сформували там власні офіси і юридичні особи для ведення підприємницької діяльності. Станом на 2022 рік в Україні діє понад 1600 різноманітних компаній, що надають ІТ-послуги всьому світу. Тому вітчизняні підприємства, що шукають ІТ-партнерів на міжнародному ринку часто спрямовують увагу на перелік країн, що являють собою найбільш вагомий ІТ-потенціал і є рекомендованими для досліджуваного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».

Українські ІТ-компанії виділяються серед світових конкурентів завдяки зручному географічному положенню, культурну близькість, хорошему спілкуванню, висококваліфікованим талантам і, звичайно ж, конкурентоспроможними цінами. Тому ці фактори відіграють вирішальну роль.

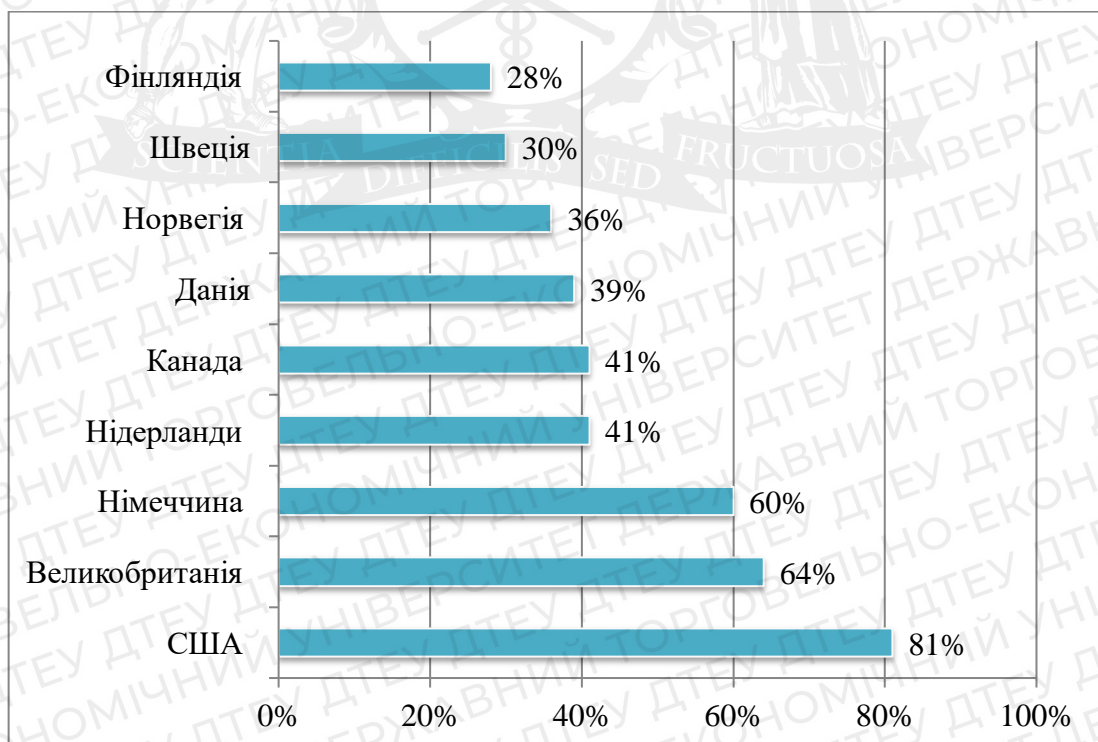

Рис.2.3. Потенційно привабливі країни для роботи вітчизняних ІТ-компаній на міжнародному ринку станом на 2022

Джерело: складено автором на основі [16]

Як бачимо згідно рис.2.3 українські ІТ-компанії концентрують увагу на наданні ІТ-послуг на ринку США, Великобританії, Німеччини, Нідерландів, та Канади – ці країни входять до топ-5 лідерів, що користуються попитом серед вітчизняних ІТ-компаній при виході на міжнародний ринок.

Що стосується компаній-вендорів на міжнародному ринку ІТ-послуг, то за напрямом «AI Software Platforms» лідирують компанії IBM, Microsoft і SAS Institute. У напрямку «AI Applications» - IBM, OpenText, Slack, Microsoft, Intuit і Google. У сегменті «AI System Infrastructure Software» провідні позиції займають компанії IBM, Microsoft, Dynatrace, VMware і McAfee. У напрямку «AI Application Development & Deployment» на перших місцях розташувалися компанії Microsoft, Google, Palantir, ESRI і Teradata, безпосередньо ці суб'єкти міжнародного бізнесу можуть складати як пряму конкуренцію досліджуваному підприємству ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ», так і виступати потенційними партнерами.

2.2. Пріоритети розвитку міжнародної діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» в сфері ІТ-послуг

Згідно попередньо проведеного дослідження можна зазначити, що ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» необхідно нарощувати збут власних ІТ-послуг, оскільки аналіз рентабельності показав низькі показники роботи підприємства. Для подальшого розвитку міжнародної діяльності підприємству необхідно дотримуватись певної стратегії.

ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» пропонується обрати з рекомендованого переліку топ-лідерів країну з найбільшими показниками потенціалу і попиту на ІТ-послуги, як було зазначено, такими країнами станом на 2022 р. вважаються США, Великобританія, Німеччина, Нідерланди, та Канада.

Обґрунтування стратегії для розвитку діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на міжнародному ринку розпочнемо із дослідження можливих ІТ-послуг. Серед асортиментного переліку, це можуть бути ІТ-послуги:

- вивчення мов програмування для населення країн;
- розробка і впровадження комунікаційних сервісів в діяльність суб'єктів бізнесу, що функціонують на міжнародному ринку;
- хмарні сервіси для суб'єктів підприємницької діяльності, що функціонують на міжнародному ринку;
- надання ІТ-послуг, іншим міжнародним ІТ-компаніям.

Як бачимо, в контексті стратегії пропонується реалізація 4 видів послуг, що є досить популярними на міжнародному ринку і користуються попитом серед країн-лідерів із найбільшим потенціалом. Слід зазначити, що для подальшого розвитку на міжнародному ринку підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» пропонується взаємодія не лише В2В з іншими компаніями і підприємствами, а і В2С так як необхідно проаналізувати доцільність обраних напрямів. Взаємодія В2G також має попит на міжнародному ринку, проте країни схильні користуватись ІТ-послугами лише лідерів світових масштабів, до якого досліджуване підприємство нажаль не належить. ІТ-послуги, що можуть бути потенційно вигідними для роботи на міжнародному ринку В2G-взаємодії:

- ІТ-послуги збереження даних населення;
- ІТ-послуги забезпечення конфіденційності;
- послуги, що спрямовані на забезпечення кібер-безпеки країни;
- ІТ-послуги для підтримки фінансової діяльності банківських установ країн.

Для дослідження потенціалу роботи підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на міжнародному ринку сформуємо для кожного напрямку ІТ-послуг власну групу, яка матиме порядковий номер: група №1 – вивчення мов програмування для населення країн; група №2 – розробка і впровадження комунікаційних сервісів в діяльність суб'єктів бізнесу, що

функціонують на міжнародному ринку; група №3 – хмарні сервіси для суб'єктів підприємницької діяльності, що функціонують на міжнародному ринку; група №4 – надання ІТ-послуг, іншим міжнародним ІТ-компаніям, група №5,6,7,8 – ІТ-послуги спрямовані на B2G-взаємодію з державами.

Після цього проведемо аналіз обраних стратегічних груп за допомогою «карт функціонування на міжнародному ринку» у наступній послідовності:

- вибір ключових характеристик потенційно вигідної ІТ-послуги для роботи на міжнародному ринку;
- графічне відображення «карти» у порівнянні з іншими ІТ-послугами;
- дослідження потенційної вигоди від обраних ІТ-послуг у подальшому розвитку міжнародної діяльності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»;
- об'єднання ІТ-послуг, що вважаються вигідними в одну групу для подальшої рекомендації, щодо розвитку міжнародної діяльності підприємства.

Для того щоб графічно зобразити «карту» функціонування підприємства на міжнародному ринку на рис.2.4, варто встановити перелік параметрів: попит цільової аудиторії на ІТ-послугу, частка ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» на ринку.

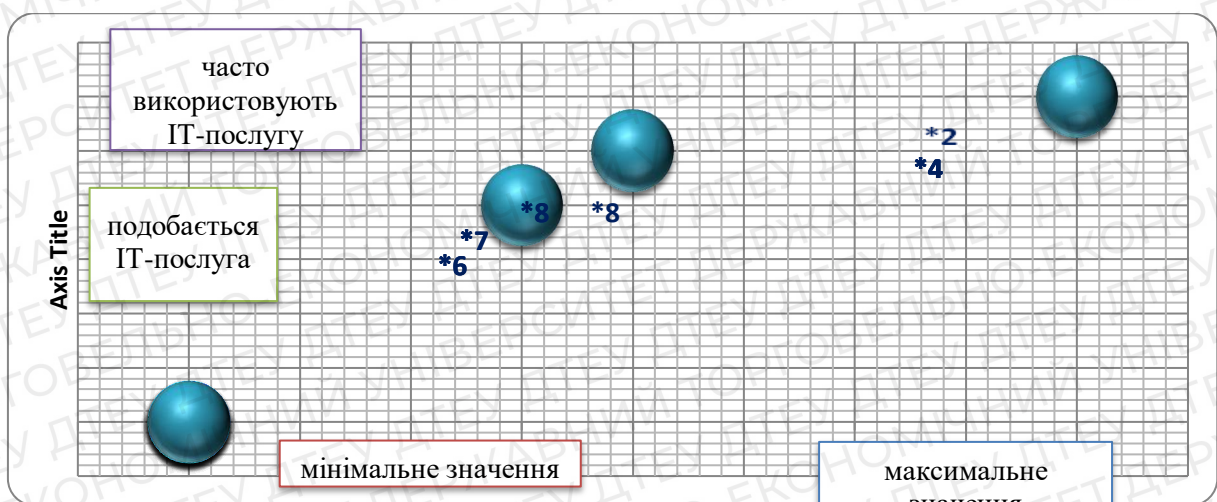

Рис. 2.4. Стратегічна карта спрямована на цільову аудиторію міжнародного ринку

Джерело: складено автором

Сформуємо стратегічну карту потенційно ефективних ІТ-послуг для реалізації аналізованим підприємством на міжнародному ринку (рис.2.5).

Як бачимо, згідно отриманих результатів ІТ-послуги, що мають порядкові номери 1-4 групи можна об'єднати в одну, це поєднання дозволить підприємству ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» отримати пріоритет в розвитку власної міжнародної діяльності, оскільки керівництво бачитиме, які саме ІТ-послуги необхідно реалізовувати і на ринку якої країни, як вже було зазначено 1-4 групи спрямовані на В2С і В2В взаємодію, В2G це 5-8 групи ІТ-послуг, що спрямовані на взаємодію з державою, вони є недоцільними для першочергового розвитку міжнародної діяльності досліджуваного підприємства.

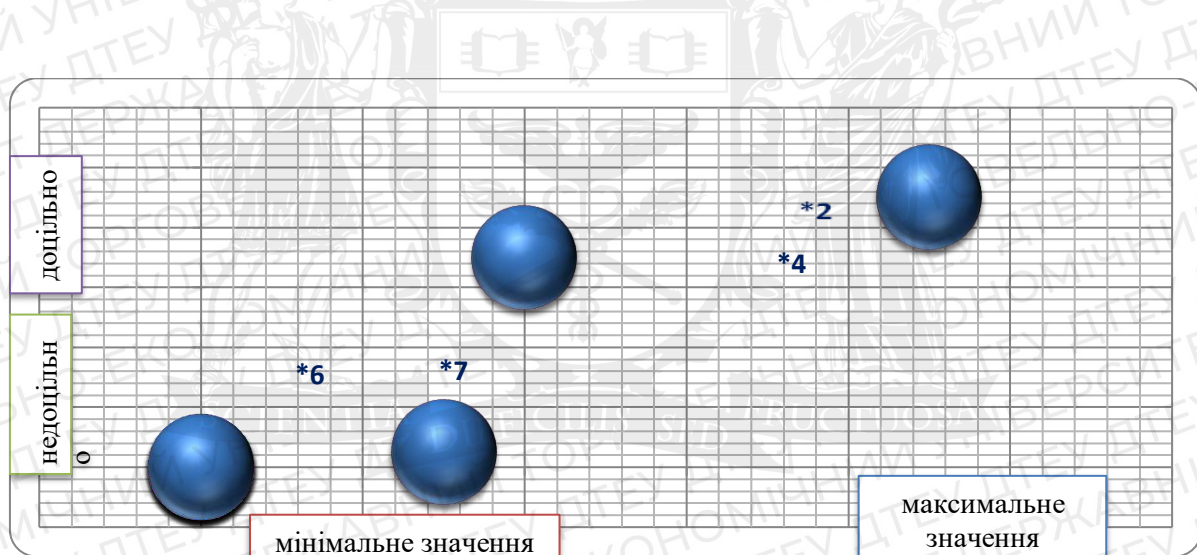

Рис. 2.5. Стратегічна карта спрямована на доцільність надання ІТ-послуг на міжнародному ринку

Джерело: складено автором

Тепер для дослідження розвитку ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» і його діяльності на міжнародному ринку дослідимо можливу конкурентоспроможність серед вже досліджуваних конкурентів у Додатку К. У дане дослідження не було враховано компанію «МАТЕ АCADEMY», оскільки вона лідирує за показниками роботи, проведеними у попередньому дослідженні, конкуренти було обрано за середньозваженими показниками із результатами ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ».

Згідно отриманих результатів можемо стверджувати, що обраний перелік ІТ-послуг для роботи на міжнародному ринку ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» дозволить отримати ряд переваг, серед існуючих конкурентів на внутрішньому ринку, оскільки вони не використовують повний спектр можливих пропозицій в сфері ІТ для населення і бізнесу. Як бачимо, дослідження проводилось за рахунок 20 ключових параметрів ведення ІТ-бізнесу, які визначають ефективність роботи суб'єкта господарювання на ринку. Дослідження проводилось за 5-бальною шкалою незалежними аудиторами.

За рахунок отриманих результатів, у загальному бальному вираженні підприємство ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» отримало 3,84 рейтингових бали у порівнянні до існуючих конкурентів, тоді як конкурент «ІТ HILLEL» отримав 3,36 рейтингових бали, а ІТ-компанія «ІТЕА UA» змогла досягти лише 3,29.

Тепер за рахунок отриманих результатів варто дослідити основні показники для роботи на міжнародному ринку і надання ІТ-послуг підприємством ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» у табл.2.2.

Таблиця 2.2

Оцінка основних показників для надання ІТ-послуг на міжнародному ринку ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

Найефективніші показники	Вага, %	Рейтингова оцінка	Корегована оцінка
Частка на внутрішньому ринку	17,1%	3	0,34
Можлива динаміка зростання частки на ринку	12,6%	6	0,92
Якість пропонованих ІТ-послуг	11,8%	6	0,43
Репутація ІТ-компанії	10,8%	2	0,17
Цінова політика ІТ-компанії	12,6%	7	1,20
Асортимент ІТ-послуг	4,6%	4	0,17
Маркетингова ефективність	4,7%	2	0,08
Використання ІТ-технологій в роботі	10,8%	5	0,04
Результат	3,92 (показник вище середнього для надання ІТ-послуг на міжнародному ринку ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»)		

Джерело: складено автором

Отже, наявний показник для роботи і надання ІТ-послуг на міжнародному ринку є вищим середнього значення, тому можна вважати, що запропонований перелік ІТ-послуг є доцільним для експорту в країни, які формують найбільший попит для українських компаній.

Висновки до розділу 2

Доведено доцільність роботи обраного підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» і зростання ефективності його діяльності на внутрішньому ринку у порівнянні до основних конкурентів. Запропоновано тенденції до розвитку міжнародної діяльності підприємства, які можна вважати ефективними, оскільки вони нададуть переваги серед конкурентних ІТ-підприємств і підвищують рентабельність ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» за рахунок можливого експорту ІТ-послуг до країн-лідерів.

Розраховано, що у загальному баловому вираженні підприємство ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» отримало 3,84 рейтингових бали у порівнянні до існуючих конкурентів, тоді як конкурент «ІТ HILLEL» отримав 3,36 рейтингових бали, а ІТ-компанія «ІТЕА UA» змогла досягти лише 3,29.

Серед асортиментного переліку ІТ-послуг для підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» запропоновано реалізувати на міжнародному ринку, наступні:

- вивчення мов програмування для населення країн;
- розробка і впровадження комунікаційних сервісів в діяльність суб'єктів бізнесу, що функціонують на міжнародному ринку;
- хмарні сервіси для суб'єктів підприємницької діяльності, що функціонують на міжнародному ринку;
- надання ІТ-послуг, іншим міжнародним ІТ-компаніям.

ВИСНОВКИ

Дослідження проводилось для підприємства ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ», за основи проведеного аналізу тенденцій і особливостей надання ІТ-послуг на міжнародному ринку, та сформованої оцінки роботи суб'єкта господарювання на ІТ-ринку було встановлено:

1. ІТ-послуги – це інформаційний продукт, що користується значним попитом в економічному середовищі і має досить високий вплив на роботу бізнесу. ІТ-послугами також масово користується населення в умовах пандемії, ключовими завданнями, що виконують такі послуги було визначено:

- побудова інформаційного суспільства, поява нової цільової аудиторії для суб'єктів підприємницької діяльності;
- впровадження інформаційних технологій в діяльність підприємств і держави;
- інформаційне забезпечення бізнес-процесів суб'єктів господарювання;
- створення експортно-орієнтованої промисловості офшорного програмування;
- формування правового забезпечення електронної торгівлі та інфраструктури інформаційного сектора економіки.

Було встановлено, що на ІТ-послуги в сучасному економічному середовищі впливають такі фактори, як інноваційність пропонованого продукту або послуги, що надається, співвідношення ціна-якість надаваних ІТ-послуг або продуктів, рівень технологічного розвитку, присутність на ринку підприємства-лідера. Всі перераховані фактори безпосередньо формують особливості і визначають сутність ІТ-послуг.

2. Проводячи дослідження роботи суб'єкта господарювання ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» було визначено, що економічна ефективність даного підприємства потребує немає високих показників і потребує вдосконалень, хоч підприємство і здатне платити поточні борги, та має власні фінансові

ресурси для фінансування своєї діяльності. Було визначено, що коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами протягом 2017-2020 років знаходиться у межах норми, тобто 0,1 і вище. Але для цього показника існує негативна тенденція зниження. У 2020 році, порівняно з 2017 роком, даний показник зменшився на 17%.

Також було досліджено, що підприємство не може виконати зовнішні зобов'язання за рахунок власних активів, отже, воно залежить від позикових джерел – коефіцієнт автономії підприємства нижче граничного значення протягом 2017-2020 років.

Встановлено, що ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» провадить свою діяльність в основному через веб-сайт, нехтуючи просуванням ІТ-послуг через соціальні мережі; з-поміж конкурентних шкіл програмування «ІТ FUTURE» , має найнижчі показники, дане явище потребує подальшого вдосконалення принаймні для роботи на міжнародному ринку.

3. Досліджуючи міжнародний ринок ІТ-послуг, було встановлено, що середовище ведення бізнесу, з надання ІТ-послуг є сприятливим, оскільки на ринку відзначається попит на різноманітні хмарні рішення. Суб'єкти міжнародної діяльності, що займаються наданням даних ІТ-послуг, або спеціалізуються на хмарних технологіях отримали приріст реалізації в умовах пандемії. На фоні розповсюдження карантинних обмежень і переведення співробітників на віддалену роботу відбувалося збільшення попиту на хмарні сервіси на десятки і сотні відсотків в складі надання ІТ-послуг.

Встановлено поступове зростання динаміки загального надання ІТ-послуг на міжнародному ринку у 2021 році, та подальший темп приросту за прогнозом на 2022 рік.

Було досліджено динаміку експорту ІТ-послуг на міжнародний ринок, де на інформаційні технології довелося близько 2,7% експорту всіх послуг з України (загальний показник склав 420,14 млн. дол.). В 2020 році на даний

вид послуг відводилося 5,28%, а обсяг експорту послуг становив 589,41 млн. долл.США.

4. У ході проведеного дослідження було надано рекомендації, щодо реалізації можливих ІТ-послуг на міжнародному ринку, серед ключових, що користуються попитом для ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» було запропоновано:

- вивчення мов програмування для населення країн;
- розробка і впровадження комунікаційних сервісів в діяльність суб'єктів бізнесу, що функціонують на міжнародному ринку;
- хмарні сервіси для суб'єктів підприємницької діяльності, що функціонують на міжнародному ринку;
- надання ІТ-послуг, іншим міжнародним ІТ-компаніям.

Запропоновано напрями до розвитку міжнародної діяльності підприємства, які можна вважати ефективними, оскільки вони нададуть переваги серед конкурентних ІТ-підприємств і підвищать рентабельність ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» за рахунок можливого експорту ІТ-послуг до країн-лідерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лук'яненко Д. Г. Глобальна економічна інтеграція : монографія / Дмитро Григорович Лук'яненко. – К. : Нац. підруч., 2008. – 220 с.
2. Джеджула В. В. Інноваційна діяльність як чинник конкурентоспроможності підприємств [Текст] / В. В. Джеджула, І. Ю. Спіфанова, О. Г. Цвик // Інвестиції: практика та досвід. – 2017. – № 4. – С. 5–8.
3. Резнікова Н.В. Феноменологія незалежності в умовах економічної глобалізації / Н.В. Резнікова // Міжнародна економічна політика. - 2016. - № 1. - С. 52-73.
4. International Telecommunication Union. Measuring the Information Society, 2012. - URL: <http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/idi/>
5. Digital Learning & ICT in Education, 17 January 2018. - URL: <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/policies/digital-learning-ict-education>
6. EITO. ICT Market Report 2018/19 - Definitions & Methodology. - URL: <https://www.eito.com/ICT-Market-Report-2018/19-PDF>.
7. Дідух Т. М. Трансформація глобального ринку ІТ-аутсорсингу. *Вісник Одеського національного університету*. 2017. Т. 22. Вип. 11. С. 14–18.
8. Кулинич О. О. Войтко С. В. Напрями розвитку ІКТ-сфери у забезпеченні належного рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку ІТ-послуг. *Економіка. Управління. Інновації*. – 2014. – № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2014_1_60.pdf.
9. Пиріг С. О. Нужна О. А. Інформаційні технології та їх використання на підприємствах України. *Економічний форум*. 2014. № 3. С. 190–195. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/ecfor_2014_3_30.pdf.
10. World IT market URL: [https://tadviser.com/index.php/Article:IT_\(world_market\)](https://tadviser.com/index.php/Article:IT_(world_market)).
11. Портер М. Стратегія конкуренції / Портер М. Пер. з англ. – К.:

Основи, 2013. – 406 с.

12.Бабанін О. С. (2013) Статистика розвитку ІТ-ринку в США, Україні й світі. Статистика України. № 1. С. 22–27. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/su_2013_1_6.pdf

13.Аведян Л. Й. (2017). Державне регулювання сфери сучасних інформаційних технологій та інновацій: закордонний досвід. Актуальні проблеми державного управління. № 2. С. 171–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_2_26.

14.Кулинич О. О., Войтко С. В. (2014). Напрями розвитку ІКТ-сфери у забезпеченні належного рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку ІТ-послуг. Економіка. Управління. Інновації. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui2014_1_60.pdf.

15.Державний комітет статистики URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/index.html>.

16.Україна в міжнародних рейтингах URL: <https://eukraine.org.ua/ua/news/ukrayina-v-mizhnarodnihrejtingah>.

17.Позиція України в рейтингу країн світу за Індексом глобальної конкурентоспроможності у 2016– 2017 рр. Економічний дискусійний клуб URL: <http://edclub.com.ua/analitika/pozyciya-ukrayiny-v-reytingukrayin-svitu-za-indeksomglobalnoyi-konkurentospromozhnosti-1>.

18.Бабанін О. С. (2013) Статистика розвитку ІТ-ринку в США, Україні й світі. Статистика України. № 1. С. 22–27. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/su_2013_1_6.pdf.

19.Аведян Л. Й. (2017). Державне регулювання сфери сучасних інформаційних технологій та інновацій: закордонний досвід. Актуальні проблеми державного управління. № 2. С. 171–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2017_2_26.

20.Кулинич О. О., Войтко С. В. (2014). Напрями розвитку ІКТ-сфери у забезпеченні належного рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку ІТ-послуг. Економіка. Управління. Інновації. № 1. URL:

http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui2014_1_60.pdf

21. The World Bank Data. URL: <http://data.worldbank.org>.
22. Сандугей В. (2014). Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на розвиток українського ринку праці. Україна: аспекти праці. № 1. С. 29–34.
23. Infographic Atlas. Information Technology Industry in Ukraine. URL: https://aequo.ua/publication/Insights/infographic_atlas_information_technology_industry_in_ukraine/
24. Терехов Д. С. (2017). Економічні проблеми розвитку ІТ-підприємств України. Ефективна економіка. № 2. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6035>.
25. Довгань Л. Є. (2018). Розвиток ІТ-сфери: проблеми та шляхи вирішення в забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняних підприємств. Актуальні проблеми економіки та управління. 2018. Вип. 12. С. 52–59.
26. Український ІТ-ринок щорічно зростає, але є ризик стагнації. Результати дослідження PwC. URL: <https://www.imena.ua/blog/pwc-about-it-ua/>.
27. Hatzichronoglou T. Globalisation and competitiveness: relevant indicators. – France: STI working papers of the OECD, 2010. – 103 p.
28. The Global Competitiveness Report 2011-2012 // World Economic Forum. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf
29. International Trade Statistics // сайт World Trade Organization International. Раздел: Statistics. Trade and services: www.wto.org/english/res_e/Statistics/its2014_e/its2014_e.pdf
30. Hall P.A., Soskice D. Varieties of capitalism: the institutional foundations of comparative advantage. – Oxford: Oxford University Press, 2001. – 560 p.
31. Freeman C. Technological infrastructure and international competitiveness // Reprint for the first global conference «Innovation systems and development strategies for the third millennium»

http://www.redesist.ie.ufrj.br/globalics/pdfs/GLOBELICS_0079_Freeman.pdf.

32. Ринок ІТ-дистрибуції в Україні: корпоративний сегмент. Кирилов І.

URL: http://www.sib.com.ua/arhiv_2013/2013_2/statia_1_1/statia_1_1_2013.htm.

33. Сервіс для створення детальної статистики веб-сайтів Google

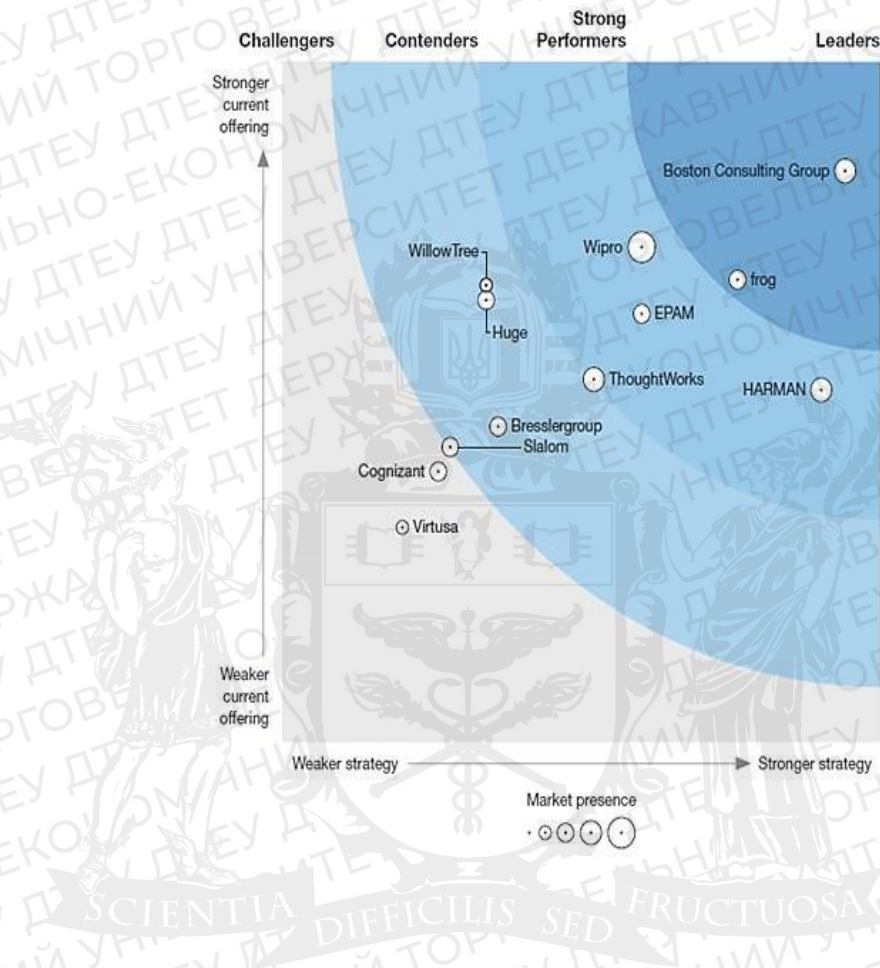
Analytics. URL: <https://analytics.google.com/>.

ДОДАТКИ

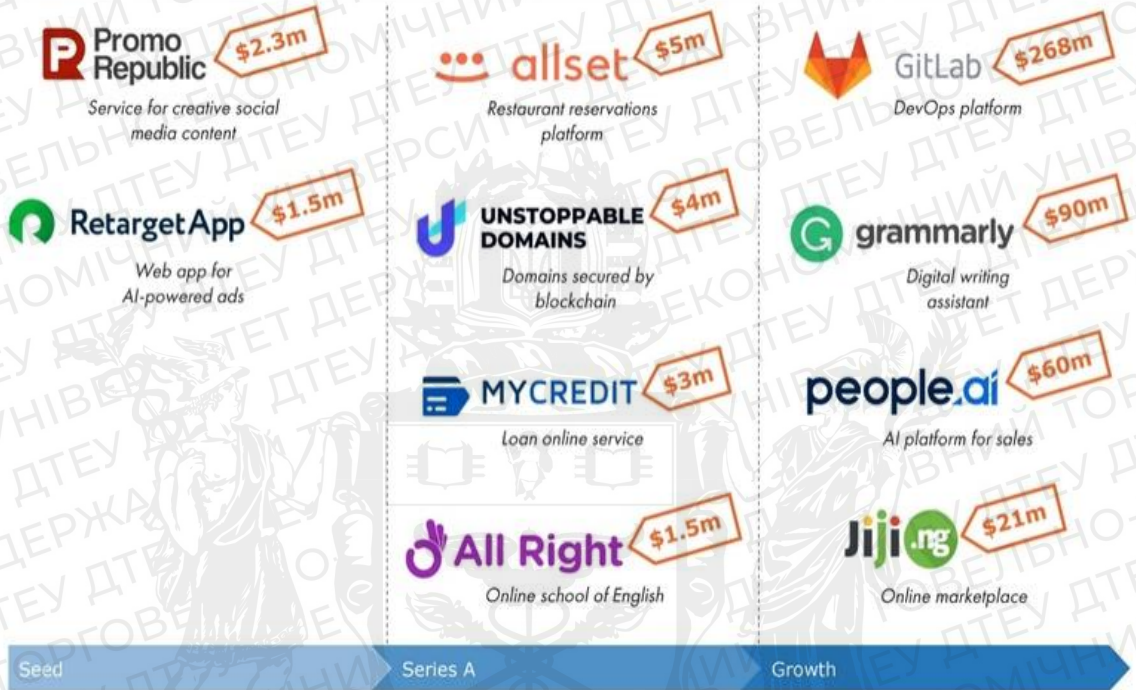
Рейтинг найбільш ефективних компаній-розробників цифрових продуктів в 2020 році

Інвестиції в українські ІТ-компанії в 2019 році

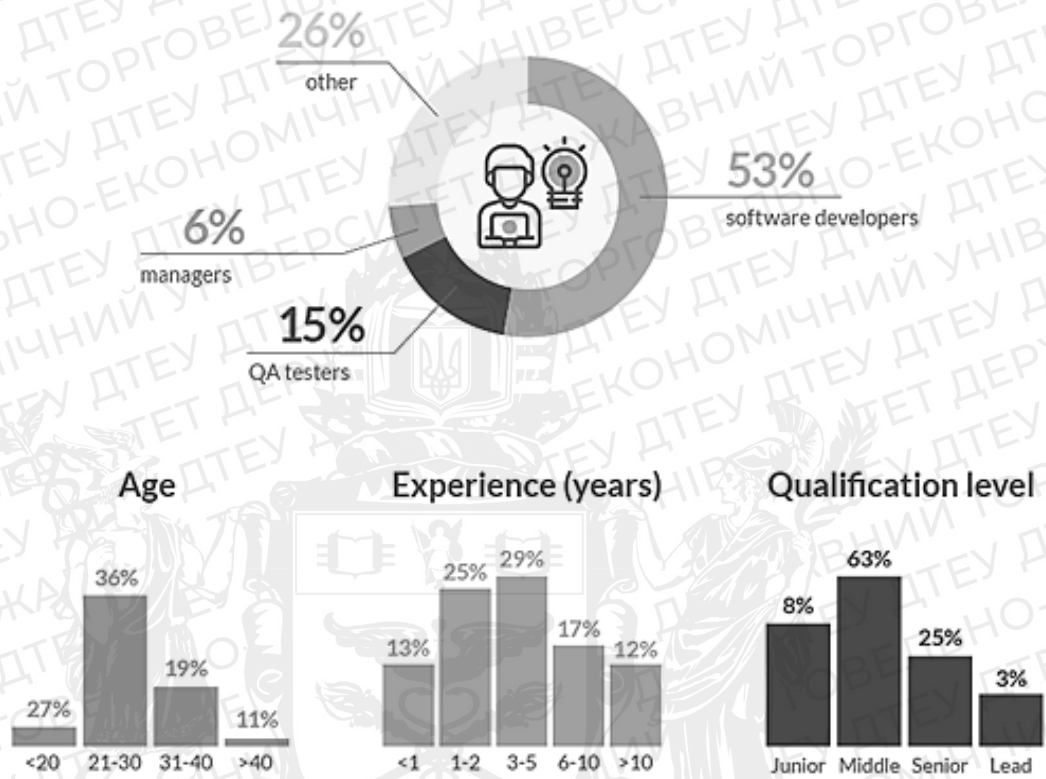
TOP 10 Deals in 2019

UVCA UKRAINIAN VENTURE CAPITAL & PRIVATE EQUITY ASSOCIATION

Source: Deloitte Research, UVCA Research

Загальна характеристика розробників програмного забезпечення та працівників ІТ-ринку в Україні в 2020 році

ДОДАТОК Г

Аналіз рентабельності ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

Показник	Рік					Відхилення 2021р. від 2017р.	
	2017	2018	2019	2020	2021	абс	відн
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності до оподаткування	12,844	15,219	11,749	9,524	9,714	-3,130	-24,369
Рентабельність капіталу (активів) за чистим прибутком	9,971	12,679	9,633	7,542	7,693	-2,278	-22,846
Рентабельність власного капіталу	52,307	79,451	55,966	43,962	44,841	-7,466	-14,273
Рентабельність виробничих фондів	35,019	62,386	45,055	30,306	30,912	-4,107	-11,728
Рентабельність реалізованої продукції	4,106	18,390	19,218	25,424	25,932	21,826	531,564
Рентабельність витрат	4,282	5,044	4,039	4,182	4,266	-0,016	-0,374
Період окупності капіталу	10,029	7,887	10,381	13,259	13,524	3,495	34,849
Період окупності власного капіталу	1,912	1,259	1,787	2,275	2,321	0,409	21,391

ДОДАТОК Д

Аналіз фінансової стійкості ТОВ «АЙ ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ»

Показник	Рік					Відхилення 2021р. від 2017р.	
	2017	2018	2019	2020	2021	абс	відн,%
Власні обігові кошти (робочий, функціонуючий капітал), тис. грн.	58 533	52 345	68 878	54 977	56076	-2 457	-4,198
Коефіцієнт забезпечення оборотних активів власними коштами	0,177	0,144	0,164	0,147	0,149	-0,028	-15,819
Маневреність робочого капіталу	1,484	1,321	1,210	1,476	1,505	0,021	1,415
Маневреність власних обігових коштів	4,656	5,952	5,103	5,814	5,930	1,274	27,363
Коефіцієнт забезпечення власними обіговими коштами запасів	0,674	0,757	0,826	0,678	0,691	0,017	2,522
Коефіцієнт покриття запасів	0,674	0,757	0,826	0,678	0,691	0,017	2,522
Коефіцієнт фінансової незалежності (автономії)	0,191	0,160	0,172	0,172	0,175	-0,016	-8,377
Коефіцієнт фінансової залежності	0,809	0,840	0,828	0,828	0,844	0,035	4,326
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	0,912	0,885	0,943	0,831	0,847	-0,065	-7,127
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	0,809	0,840	0,828	0,828	0,844	0,035	4,326
Коефіцієнт фінансової стабільності(коефіцієнт фінансування)	0,236	0,190	0,208	0,207	0,211	-0,025	-10,593
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,191	0,160	0,172	0,172	0,175	-0,016	-8,377

ДОДАТОК Ж

Оцінка експорту ІТ-послуг України на міжнародний ринок, станом на
2005-2020 рр.. млн. долл. США [15]

Найменування послуги згідно із КЗЕП	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Експорт	6443,17	11936,32	9736,65	9868,00	10714,37	11637,95	15628,86	11167,05
Темп приросту, %	76,28	85,26	-18,43	1,35	8,58	8,62	34,29	
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	228,30	672,06	1585,57	1644,09	1760,79	2114,96	2575,95	2910,47
Темп приросту, %	153,97	194,37	135,93	3,69	7,10	20,11	21,80	12,99
Телекомунікаційні послуги	193,77	319,23	352,55	253,85	190,53	157,75	111,20	93,19
Темп приросту, %	130,80	64,74	10,44	-28,00	-24,95	-17,21	-29,51	-16,19
Комп'ютерні послуги	33,28	255,28	997,30	1145,09	1311,79	1633,15	2044,61	2227,86
Темп приросту, %	777,44	667,05	290,67	14,82	14,56	24,50	25,19	8,96
Інформаційні послуги	1,25	97,55	235,72	245,15	258,48	324,06	420,14	589,41
Темп приросту, %	-41,63	7705,30	141,64	4,00	5,43	25,37	29,65	40,29

ДОДАТОК 3

Динаміка експорту ІТ-послуг України на міжнародний ринок, станом на 2005-2020 рр.. млн. долл.США [15]

Найменування послуги згідно із КЗЕП	2005	2010	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Експорт	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00
Послуги у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги	3,54	5,63	16,28	16,66	16,43	18,17	16,48	26,06
Абсолютний приріст, %	1,08	2,09	10,65	0,38	-0,23	1,74	-1,69	9,58
Телекомунікаційні послуги	3,01	2,67	3,62	2,57	1,78	1,36	0,71	0,83
Абсолютний приріст, %	0,71	-0,33	0,95	-1,05	-0,79	-0,42	-0,64	0,12
Комп'ютерні послуги	0,52	2,14	10,24	11,60	12,24	14,03	13,08	19,95
Абсолютний приріст, %	0,41	1,62	8,10	1,36	0,64	1,79	-0,95	6,87
Інформаційні послуги	0,02	0,82	2,42	2,48	2,41	2,78	2,69	5,28
Абсолютний приріст, %	-0,04	0,80	1,60	0,06	-0,07	0,37	-0,10	2,59

ДОДАТОК К

Оцінка можливого розвитку на міжнародному ринку підприємства ТОВ «АЙ
ТІ Ф'ЮЧЕ КОМПАНІ» за рахунок ІТ-послуг, у порівнянні до існуючих
конкурентів

Показники для виходу на міжнародний ринок ІТ-послуг	Вага	«IT FUTURE»		«IT HILLEL»		«ITEA UA»	
		Оцінка	Зважена	Оцінка	Зважена	Оцінка	Зважена
1. Якість надання ІТ-послуг	0,05	3,60	0,23	3,60	0,23	3,60	0,23
2. Цінова політика ІТ-послуг	0,05	3,60	0,20	3,60	0,21	3,60	0,20
3. Частка на внутрішньому ринку	0,07	3,60	0,31	3,60	0,30	3,60	0,31
4. Можлива динаміка зростання частки на ринку	0,04	3,60	0,72	2,70	0,12	2,70	0,12
5. Рентабельність підпр.	0,02	4,50	0,12	3,60	0,09	3,60	0,09
6. Рентабельність ІТ-бізнесу	0,03	4,50	0,16	3,60	0,13	3,60	0,13
7. Рівень управління	0,04	3,60	0,17	3,60	0,16	3,60	0,16
8. Кваліфікація ІТ-працівників	0,04	4,50	0,21	4,50	0,21	4,50	0,21
9. Унікальність ІТ-послуг	0,04	4,50	0,21	3,60	0,16	3,60	0,16
10.. Кількість років роботи на ринку	0,03	4,50	0,16	4,50	0,16	3,60	0,12
11. Використання ІТ-технологій в роботі	0,05	4,50	0,25	3,60	0,20	4,50	0,25
12. Можливості створення ІТ-новинок	0,01	4,50	0,07	4,50	0,07	3,60	0,05
13. Наявність комунікацій з цільовою аудиторією	0,06	3,60	0,27	3,60	0,27	2,70	0,20
14. Асортимент ІТ-послуг	0,07	4,50	0,39	3,60	0,31	4,50	0,39
15. Можливості експорту ІТ-послуг	0,05	4,50	0,25	4,50	0,25	3,60	0,20
16. Можливість залучення інвестицій для роботи	0,03	3,60	0,13	3,60	0,13	3,60	0,13

ПРОДОВЖЕННЯ ДОДАТКУ Ж

17. Маркетингова діяльність ІТ-компанії	0,02	4,50	0,12	3,60	0,09	3,60	0,09
18. Безкоштовні консультації для цільової аудиторії	0,01	3,60	0,02	4,50	0,03	4,50	0,03
19. Відомість ІТ-компанії на ринку	0,05	4,50	0,25	3,60	0,20	4,50	0,16
20. Наявність іміджу ІТ-компанії	0,01	4,50	0,07	3,60	0,05	4,50	0,07
Підсумок	1		3,84		3,36		3,29

